

УВОДНА РЕЧ

КУЛТУРА И ДЕМОКРАТИЈА – ПОВОДОМ 50-ГОДИШЊИЦЕ ЧАСОПИСА КУЛТУРА

Текстови које имате прилику да читате у оквиру темата „Култура и демократија”, који је др Весна Ђукић поводом педесетогодишњице његовог излагања приредила за часопис „Култура”, не обрађују само опште проблеме односа између културе и демократије из угла теорије културе, културне политике и ширег круга хуманистичких наука, већ неки од њих дају значајан прилог истраживању историјата и друштвеног значаја самог Завода за проучавање културног развитка и часописа „Култура”.

Историја наше установе и нашег часописа добрим делом представља историју теорије културе и културне политике у Србији. Завод за проучавање културног развитка је једна од првих установа у свету посвећених научним, развојним и примењеним истраживањима у области културе, а часопис „Култура” први познати часопис који се, пре институционалне стабилизације датих дисциплина, у свом поднаслову одређивао као „часопис за теорију и социологију културе и културну политику”.

Ако је Завод основан са циљем да креаторима културне политике помогне да своје одлуке доносе на основу релевантних чињеница добијених истраживањима, имајући у виду потребе друштва и могућности за њихово задовољавање, „Култура” је пружала могућност за рефлексију широког спектра културних и друштвених феномена, представљајући полигон за њихово промишљање и осмишљавање, које такође није било независно од потреба и могућности актуелног тренутка у култури и друштву. Такође, као што истраживања која је спроводио Завод нису нудила само статистичке чињенице већ и њихову интерпретацију, као и препоруке о мерама за унапређење јавних политика у области културе, тако ни часопис „Култура” није био само простор за излагање текућих истраживања наше установе нити за

пасивно упознавање са доминантним светским трендовима у датим научним дисциплинама, него и простор за стваралачке интерпретације важних феномена данашњице, а посебно феномена релевантних за нашу културу и друштво, усклађене са важећим методолошким и епистемолошким стандардима у сваком периоду њеног развоја.

Поред простора за интердисциплинарну сарадњу, „Култура” је нашој установи пружала још један начин комуникације са друштвом и деловања на друштво, који није био наменски и уско специјализован. Додао је боју и топлину истраживачкој делатности Завода, кроз сарадњу широког круга аутора, комуникацију са публиком широм од оне која уобичајено прати научне и стручне часописе, отвореношћу за различите теме и сараднике и, посебно треба истаћи, критичким односом према културним и друштвеним феноменима, што према речима једног од оснивача часописа, Триве Инђића, и јесте био међу најважнијим мотивима за његово покретање.

Ово је битно рећи, пошто „Култура” никада није деловала у ставу псеудо-научне објективности, да не кажемо равнодушности, према актуелном друштвеном и институционалном контексту. Тај контекст је обележио њен настанак и на неки начин дао трајни печат њеном даљем развоју. „Култура” је, као и Завод, настала у тренутку политичког „отопљавања”, делимичног попуштања стеге идеолошко-партијског догматизма у југословенској култури и друштву крајем шездесетих година двадесетог века, и то је допуштало већу интерпретативну слободу њеним уредницима и ауторима. С друге стране, а то се често превиђа, и установа и часопис основани су као део процеса изградње система социјалистичког самоуправљања, у ком је култура играла важну улогу. Иако је тај систем, заједно са нестанком СФР Југославије, напуштен, и без обзира на његове домете, он је тражио значајан и свестран интелектуални ангажман у циљу осмишљавања алтернативног друштвено-политичког, али и културног и идеолошког (идејно-вредносног) обрасца, који је подразумевао и озбиљно преосмишљавање друштвених (и уопште међуљудских) односа, па и самог човека.

Ово не значи да су Завод и „Култура” своју сврху видели у „сервисирању” актуелних центара моћи, већ да су одговорно учествовали у осмишљавању алтернативних и целовито постављених могућности културног и друштвеног развоја и суочавали са најважнијим питањима времена. Ово осмишљавање и суочавање у „Култури” је по правилу било динамично и критичко, колико и одговорно према актуелном друштвеном и институционалном контексту.

Сама позиција Завода и „Културе”, у готово свим периодима њиховог деловања, тражила је пропитивање односа између културе и демократије: културе у првом реду као носећег, историјски генерисаног идејно-вредносног обрасца у конкретном друштву, односно друштвено-политичкој заједници, и демократије као институционалног и друштвеног система који је у различитим временима био различито интерпретиран али, бар у периоду и контексту у ком се развијала „Култура”, по правилу постављан као циљ и пожељан исход друштвено-политичког развоја.

Ову свест је, ставом да је „питање културе (у ствари) питање демократије”, изнетој у својој монографској студији „Култура и демократија” (1978), на најбољи начин изразио оснивач и први директор Завода за проучавање културног развоја, уједно и први уредник „Културе”, др Стеван Мајсторовић. Неки од текстова у тематику који је пред вама довољно говоре о важности, дOMETИМА и актуелности његовог преиспитивања овог сложеног и динамичног односа, да бисмо то посебно наглашавали у овом увиднику. За нас је у првом реду важна научна релевантност, отвореност и искрен, у идејно-вредносном смислу хуманистички усмерен ангажман присутан у делима овог значајног аутора, за који бисмо волели да буду трајно обележје установе и часописа које је основао.

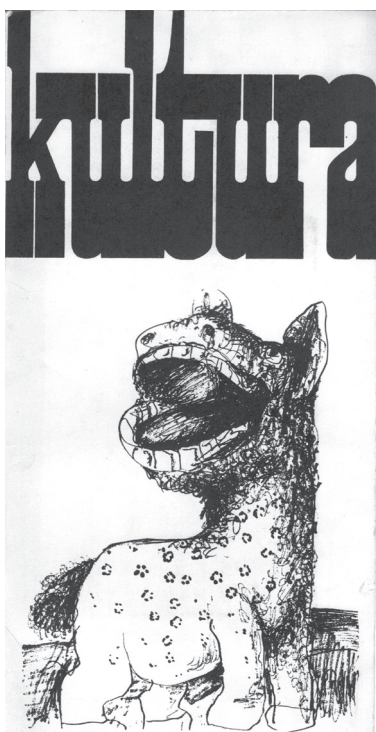
Наслов теме за који смо се определили у овом броју посвећеном јубилеју педесетогодишњице часописа „Култура”, стога не треба схватити само као омаж овом значајном аутору и оснивачу наше установе и часописа, већ и као позив на преосмишљавање ове теме из наше садашње перспективе, имајући у виду континуитет тумачења овог феномена у претходним деценијама.

Данас се и култура и демократија битно другачије тумаче него у време оснивања „Културе” или настанка Мајсторовићеве најзначајније студије, и можемо рећи да су и једно и друго у кризи. Али зар криза није прави тренутак за темељно преосмишљавање кључних појава и појмова, као и реконтекстуализовање њихових међусобних односа, у смеру истраживања и подстицања нових могућности за развој културе и друштва у ком живимо?

Такође, указивање на континуитет нашег часописа, и обнова културе памћења његових вредности, резултата и дOMETА, не представља самозадовољну загледаност у прошлост, већ стваралачко оснажење у намери да се актуелни проблеми културе и друштва сагледају са једнаком снагом, инвентивношћу и одговорношћу како су то умели да чине оснивач наше установе и часописа др Стеван Мајсторовић, као

и најзначајнији истраживачи и аутори који су обележили њихов рад.

Зато смо се определили да тема која обележава овај број посвећен јубилеју нема само пригодни карактер и значај, него и да почива на оним интерпретативним, етичким и културолошким начелима који су обележавали „Културу” у њеним најбољим тренуцима. Укратко, да о вредностима часописа који држите у рукама или посматрате на екрану не сведочимо само речима, него и делом.

Аутор Миро Главуртић, цртеж,
насловница *Културе* број 5-6 из 1969. године